

KÖNYVSZEMLE

Kapusz Nándor: *Rozsdás szögbe lépéstől a főtanácsosi címig*

Lektorálta, sajtó alá rendezte és lábjegyzetekkel ellátta

dr. Pfliegler György.

Pressland Nyomda, Debrecen, 2021. 314 oldal

Kapusz Nándor önéletrajza látszólag nem több (de nem is kevesebb), mint egy Magyarországra kerülő (és elmagyarosodó) német család története a kiegyezéssel Magyarországtól napjainkig. Máig „megíratlan” história ez, holott igen magasra ívelő pályák (például a magyar „aranycsapat”-beli Puskásé – utóbb *Real Madrid*-beli világsztáré – eredeti nevén Purczfeld Ferencé és másoké) még rendszerezve fel nem dolgozott szociológiai, kulturális folyamatok magyarázatával szolgálhatna. Ennek a magyarrá váló etnikumnak a siker-

történetéhez nyújt adalékokat Kapusz Nándor önéletrajza is, ami anynyival is értékesebb, mert sokáig hallgatni volt szokás az ilyen családok történetéről. Nem sokan tudják, tudták például, hogy az 1960–70-es évek egyik öt világrészen ismertté váló szovjet költőjének, Jevtusenkonak is német családneve volt, amit azonban gyermekkorában (a II. világháború éveiben) elszenvedett zaklatások, bántalmazások miatt anyja családi nevére változtatott. (Voltak, persze, akik megőrizték német nevüket, mint a világhírré jutó zongoraművész Szvjatoszlav Richter.)

Kétségtelen, hogy egy elmagyarosodó német etnikai csoportnak kiemelt szerep jutott a műszaki, vagy a sportbeli előrelépésben. Természetesen nem azért, mintha a magyarság etnikailag alkalmatlan lett volna kiemelkedő – akár ipari, akár sportbeli – tevékenységre, hanem részben azért, mert a műszaki, illetve sportbeli sikerek többnyire városi, sőt nagyvárosi közegben kaptak teret, részben mivel a kimerítő paraszti, földművelői életforma nem sok lehetőséget, teret nyújtott akár sportbeli, akár mesteremberi kiválasztódásra. Kapusz Nándor családtörténete tárgyilagosan szól erről a „németből”

jövő iparos, polgári rétegről, amelyről azért eshetett kevesebb szó, mert (több, de inkább kevesebb okkal) a náci Németországgal való rokonszenvezés ürügyén elmarasztaltatott. (A valóságban ennek az etnikai csoportnak igen jelentős náciellenes akciói, és a jó ügygel szolidarizáló áldozat vállalása dokumentálható.)

Kapusz Nándor iskoláztatására, pályaválasztására, előmenetelére már semmiféle hatással nem volt német származású családja, úgy élt, úgy választott pályát, ahogy az 1950–60-as évek lehetőségeiben a többség számára megmutatkoztak. Maga az életrajz az akkoriban „átlagos” megpróbáltatásokat jelenít meg. Az orvostanhallgató Kapusz Nándor, majd utóbb az orvos lehetőségei (tudományos karrier, külföld, körzeti orvosi gyakorlat stb.) nemigen tértek el az akkori „pályadilemmák”-tól.

Ennek az önéletrajznak egyik fő értéke a szavahihetősége, akár az Igazságügyi Orvostani Intézetben töltött időszakról ír, akár a körzeti orvosi helyettesítésekről. A rostocki korszak már az európai élvonallal való érintkezést dokumentálja. Aztán újra itthon: a Sebészeti Klinika, a szakvizsgák megszerzése ismét csak a látókör szélesedését dokumentálja, a kórboncnoki és az igazságügyi orvosi szemlélettel való gazdagodást. Újabb külföldi utak után a szerencsi körzeti orvosság megint csak „szemnyitó”, s a továbbfejlődéshez vezető stádium. Az újabb, immár egzotikus helyszínek, a kubai, a líbiai élmények most már a sokoldalúan képzett

„orvostudor” tapasztalatait bővítik. S végül az utolsó pályaszakasz, az egyetemi vezetésben vállalt komplex szerep. Újabb nézőpontváltás hoz gazdagodást azzal, hogy egyetemvezetők és más kollégák is nyilatkoznak Kapusz Nándorról, ami tovább szélesíti a tevékenységek és a kapcsolattrendszer gazdagságát.

Az ő „karrier”-je azért tanulságos, mert az egyetemi pálya, s az azt felváltó körzeti orvosi munkakör abban az időben (is) mindennapi lehetőség volt, s legfeljebb az az érdekes (és értékes?) benne, hogy körzeti orvosként és egyetemi vezetőként a praktikus orvosi tapasztalatok nyújtottak számára többszörös szakszerűséget. Az olvasó (ha akarja, ha nem) arra gondol: gyakorló orvosként és az egyetemi vezetés tagjaként egyazon tudás és felelősségérzet működött benne. S akik ismerték (ismertük!), a valóságban is fel tudták mérni, hogy az orvosi praxis, s a tudományos karrier élménye egyszerre tette lehetővé, hogy tárgyilagos és tapasztalt szakemberként tegye magát nélkülözhetetlenné. Ha tudta, ha nem, ha érezte, ha nem, egyszerre élt benne az „orvoslás” és a „tudománytörténet” ismerete, tisztelete, tehát sosem válhatott hatalmi törekvések, vezetői ambíciók mechanikus kiszolgálójává.

Akik ismerik (és becsülik), jól emlékeznek arra, hogy úgy tudott az orvosi hivatás „tudora” lenni, hogy egyszersmind a vezetői szerepe, az egyetemtörténeti értékörző magatartása sem „sínylette meg”. Sokan

gondolták (gondoltuk!), hogy bár csak olyanok kerülnének a helyébe, akik így ismerik a dolgok súlyát, s nem holmi becsvágyó értéktulajdonítások és százféle presztizs igény mozgatná őket. Akik valaha is dolgoztak együtt Kapusz Nándorral, tudják, hogy működésének alapja az volt, hogy a „közeli” feladatoknak a legfelsőbb szintű (adott esetben a Habsburg családig terjedő) kapcsolatokig terjedő akciói tették őt alkalmassá arra, hogy nem tudói hiúság vagy emlékállító buzgalom, hanem valóságos értékisztelet jegyében működjön. Mindazok, akik elolvasásuk érdekes, valószerű, s mindenben

hihető emlékezéseit, azzal teszik le, hogy: igen, így lehetett, így kellett „orvoskodni”, így kellett (és lehetett) orvostörténeti tendenciákat támogatni. Bizonyítják ezek az emlékezések, hogy igen, olyan viszonyok közt is lehetett (és kellett) dolgozni, még hozzá úgy, hogy se az orvosi humánus, se a tudománytörténeti szavahihetőség ne sérüljön. Ezért is ajánlható olvasmány Kapusz Nándor visszaemlékezése.

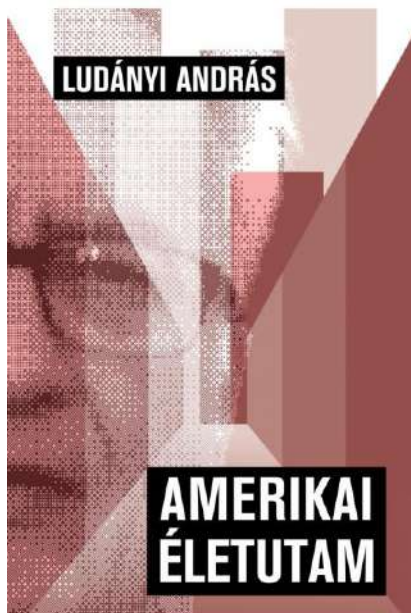
Imre László

irodalomtudós, professzor emeritus
Debreceni Egyetem

Amerikai-magyar Odüsszeia – avagy a szülőföldtől szülőföldig,
a fogadott hazán keresztül

Ludányi András *Amerikai életutam*

Méry Ratio, Somorja, 2020, 192 oldal

A 2020-ban 80. életévét betöltött Ludányi András szerencsés embernek mondhatja magát: Magyarországon születtként, majd az Egyesült Államokban sikeres egyetemi tanárként kívülről és belülről is megtapasztalhatta a magyar-amerikai kapcsolatok alakulását, az amerikai lét nehézségeit és szépségeit egyaránt, és pedig úgy, hogy öntudatos magyarként kellően objektíven, és megfelelő távolságtartással tudta értékelni saját életútját is. Ludányi úgy döntött, hogy aktív amerikai munkásságának évtizedei után, immár újbóli magyarországi tartózkodása alatt, megírja ezt a könyvet, mely